

Metodický pokyn odboru ochrany vod Ministerstva životního prostředí k provádění kontrol vývozu bezodtokových jímek

Určeno pro: Vodoprávní úřady (dále jen VPÚ)

Českou inspekci životního prostředí (dále jen ČIŽP)

Důvody vydání metodického pokynu:

Od 1.1.2021 vstupuje v účinnost nové znění § 38 odst. 8 zák. č. 254/2001 Sb. (vodní zákon), vzniklé novelizací vodního zákona čl. I bodem 27 zákona č. 113/2018 Sb. Touto úpravou dochází ke zpřesnění požadavků na užívání bezodtokových jímek sloužících k akumulaci odpadních vod, a na zneškodňování obsahu jímky. Jasně nastavení povinností umožňuje efektivnější kontrolu ze strany dozorových orgánů, zákonem stanovené sankce za neplnění povinností zvyšují vymahatelnost plnění. Vzhledem k tomu, že akumulačními jímkami je stále řešena likvidace odpadních vod pro statisíce obyvatel ČR, bylo by vhodné, aby dozorové orgány využily novou zákonnou úpravu a podstatně zvýšily svou aktivitu při kontrole povinností spojených s provozem jímek. Tím dojde také ke zvýšení ochrany povrchových a podzemních vod, neboť riziko znečištění vod nesprávným provozem jímek je s ohledem na množství provozovaných jímek velmi významné.

Právní předpisy upravující provoz a kontrolu jímek:

Bezodtoková jímka je obecnou stavbou, na kterou se vztahuje zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). K tomuto se váže i povinnost udržovat stavbu v řádném technickém stavu (vodotěsnost, apod.) a respektovat požadavky na užívání stavby v souladu s kolaudací stavby např. povinnost vyvážet akumulované vody, aby nedocházelo k přetékání obsahu jímky. Plnění těchto povinností je oprávněn kontrolovat místně příslušný **stavební úřad**.

Pokud dochází z důvodu přeplnění jímky k prokazatelnému ohrožení povrchových nebo podzemních vod, tj. porušení ustanovení vodního zákona, kompetentním orgánem pro řešení tohoto stavu je **místně příslušný vodoprávní úřad (VPÚ)**, popř. **České inspekce životního prostředí (ČIŽP)** v případě podnikajících fyzických osob a právnických osob.

Možnosti kontroly vývozu jímek jsou v současně účinném znění vodního zákona upraveny § 38 odst. 6:

*„Kdo akumuluje odpadní vody v bezodtokové jímce, je povinen zajišťovat jejich zneškodňování tak, aby **nebyla ohrožena jakost povrchových nebo podzemních vod**, a na výzvu VPÚ úřadu nebo ČIŽP prokázat jejich zneškodňování v souladu s tímto zákonem.“*

Vzhledem k nekonkrétní formulaci tohoto ustanovení je prokazování porušení dosti obtížné, mnohdy nemožné. Provádění kontrol v oblasti vodního zákona je proto omezeno na řešení podnětů zaměřených na přetékání jímek.

Od 1.1.2021 bude vývoz jímek upraven v § 38 odst. 8 vodního zákona:

*„Kdo akumuluje odpadní vody v bezodtokové jímce, je povinen zajišťovat jejich zneškodňování odvozem na čistírnu odpadních vod a na výzvu **VPÚ nebo ČIŽP** předložit doklady o odvozu odpadních vod za období posledních dvou kalendářních let. Odvoz může provádět pouze **provozovatel čistírny**“*

odpadních vod nebo osoba oprávněná podle živnostenského zákona¹). Ten, kdo provede odvoz, je povinen tomu, kdo akumuluje odpadní vody v bezodtokové jímce, vydat doklad, ze kterého bude patrné jméno toho, kdo akumuluje odpadní vody v bezodtokové jímce, lokalizace jímky, množství odvezených odpadních vod, datum odvozu, název osoby, která odpadní vodu odvezla, a název čistírny odpadních vod, na které budou odpadní vody zneškodněny.“

Toto jasné formulované ustanovení umožňuje kontrolu provozu jímek včetně možností uložení sankce v několika rovinách:

- povinnost majitele jímky vyvážet obsah jímky prostřednictvím oprávněné osoby na ČOV
- povinnost majitele jímky předložit na vyžádání kontrolních orgánů (VPÚ, ČIŽP) doklady o vývozu jímek na ČOV za období uplynulých dvou let (od účinnosti ustanovení zákona)
- povinnost vývozce vydat doklad o vývozu jímek na ČOV, obsahující všechny náležitosti dané zákonem
- povinnost vývozce splňovat zákonné požadavky na vývozce (**provozovatel čistírny odpadních vod nebo osoba oprávněná podle živnostenského zákona**)
- povinnost vývozce vyvést obsah jímky výhradně na ČOV

Toto ustanovení vstoupí v účinnost od 1.1.2021. Od této doby si majitel jímky musí uchovávat doklady o vývozu obsahu jímek na ČOV a příslušné orgány, kterými jsou VPÚ a ČIŽP, by měly začít s přiměřeným odstupem kontrolovat a vymáhat dodržování tohoto ustanovení.

Sankce:

V současné době probíhají kontroly spíše namátkově, zejména na základě podnětu občanů. Kontroly jsou zaměřené převážně na únik odpadních vod z jímek v důsledku jejich přetékání nebo v důsledku vyčerpání obsahu jímky na terén. Při prokázání ohrožení podzemních nebo povrchových vod lze využít sankce za přestupek dle § 116 odst. 1 písm. b) (nakládá s povrchovými nebo podzemními vodami podle § 8 odst. 1 bez povolení k nakládání s vodami).

Tento stav se však změní s nabytím účinnosti § 38 odst. 8 vodního zákona, kdy za nedodržení povinností souvisejících s jímkami nabývají účinnosti od 1.1.2021 s ním spojená sankční ustanovení.

Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že:

1. Dle § 116 odst. 1 písm. k) nepředloží doklady o odvozu odpadních vod podle § 38 odst. 8, za přestupek lze uložit pokutu do výše 20 000 Kč

Právnícká osoba nebo podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že:

1. Dle § 125a odst. 1 písm. l) nepředloží doklady o odvozu odpadních vod podle § 38 odst. 8, za přestupek lze uložit pokutu do výše 100 000 Kč
2. Dle § 125c odst. 3 nevydá jako osoba provádějící odvoz odpadních vod akumulovaných v bezodtokové jímce, doklad podle § 38 odst. 8, za přestupek lze uložit pokutu do výše 50 000 Kč

¹ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

Vzhledem k tomu, že jediným způsobem likvidace obsahu jímek v souladu s vodním zákonem je jejich likvidace na ČOV (§ 38 odst. 5 a 8), lze na ostatní způsoby likvidace pohlížet ve světle zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých zákonů (zákon o odpadech). V případě, že by bylo s obsahem jímky nakládáno v zařízeních, ve kterých je nakládání s odpady zakázáno nebo není povoleno, tj. např. rozstříkáním na zemědělské pozemky, a nejednalo by se o **vypouštění** odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních dle zákona o vodách, hrozí právnícké nebo podnikající fyzické osobě pokuta dle § 66 odst. 4 písm. b) zákona o odpadech, až do výše 50 000 000 Kč. V praxi se jedná o případy, kdy vývozce v rozporu s vodním zákonem nevyveze obsah jímky na ČOV, ale vypustí ho volně na terén.

Při sankcionování přestupků spojených s přetékáním jímky nebo s likvidací jejího obsahu jinak než vývozem (např. rozstříkáním na pozemek) jsou použitelná stávající sankční ustanovení:

1. Dle § 116 odst. 1 písm. b) nakládá s povrchovými nebo podzemními vodami podle § 8 odst. 1 bez povolení k nakládání s vodami; za přestupek podle lze uložit pokutu do výše 100 000 Kč pro fyzické osoby
2. Dle § 125a odst. 1 písm. b) nakládá s povrchovými nebo podzemními vodami podle § 8 odst. 1 bez povolení k nakládání s vodami; za přestupek lze uložit pokutu do výše 500 000 Kč pro právnícké osoby nebo podnikající fyzické osoby

Kontroly:

V současné době může být porušení povinností majitelů jímek sankcionováno především v případě, že dojde k naplnění skutkové podstaty vypouštění OV do vod povrchových nebo podzemních, jehož prokazování je ovšem značně komplikované. Kontroly probíhají především na základě podnětu nebo již vzniklých problémů se znečištěním vod, nikoliv systematicky.

Od 1. 1. 2021 se možnost kontroly významně rozšiřuje a díky novým sankčním ustanovením také zefektivňuje a umožňuje vodoprávním úřadům a ČIŽP efektivně prosazovat ochranu povrchových a podzemních vod za předpokladu, že kontrolní úřady budou v dostatečném rozsahu plnění těchto povinností vyžadovat a případně sankcionovat naplnění povinností. Zároveň je na dodržování podmínek pro bezpečnou akumulaci odpadních vod v jímkách kladen zvýšený důraz ze strany Evropské komise (EK) v souvislosti s dodržováním směrnice Rady 91/271/EHS, o čištění městských odpadních vod (směrnice). Z pohledu této směrnice lze akumulaci odpadních vod v jímkách považovat za vyhovující řešení likvidace odpadních vod, jen pokud jsou trvale plněny podmínky pro provoz jímek. To z pohledu EK nelze zajistit bez důsledné kontroly provozu jímek ze strany státu. Proto bude nutné v této oblasti zintenzivnit kontrolní činnost tak, aby odpovídala stávajícímu rozsahu tohoto způsobu likvidace OV i požadavkům EK na kontrolu v této oblasti.

Kontrolní činnost VPÚ či ČIŽP by měla spočívat zejména v kontrole dokladů o vývozu předložených majitelem jímky. Požadovány mohou být doklady o vývozu za dobu do 2 let od data provedení kontroly. Vzhledem k nabytí účinnosti zákonné úpravy k 1.1.2021 lze požadovat doklady vystavené až po tomto datu, celé dvouleté období bude tedy kontrolovatelné až po 1.1.2023. Při kontrole je třeba zaměřit se na to, zda četnost vývozu jímky, resp. množství vyvezené odpadní vody za časové období, odpovídá předpokládané produkci odpadních vod pro daný objekt. Při hodnocení četnosti vývozu jímek by se měly kontrolní orgány řídit hodnotami spotřeby pitné vody na vodoměru na vstupu do objektu, pokud je daná nemovitost připojena na veřejný vodovod. V případě, že nemovitost na vodovod připojená není, lze vycházet z vyhlášky č. 428/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu. Množství odpadních vod, které by mělo být z bezodtokové jímky

vyvezeno, lze odvodit ze směrných čísel potřeby vody uvedených v příloze č. 12 této vyhlášky. K těmto údajům je třeba vždy přistupovat orientačně s ohledem na další využívání odebírané vody, která jsou specifická pro daný objekt (např. zálivka). Jako příklad lze uvést rodinný dům obývaný celoročně 4 osobami, dle směrných čísel vyprodukuje 35 m³ / rok / osobu. Ročně tedy osoby v rodinném domě vyprodukuje (4*35) = 140 m³ odpadní vody. Pokud je u domu jímka o objemu 10 m³, je třeba ji vyvážet 14 x ročně (v závislosti na velikosti fekálního vozu, jehož objem se pohybuje od 8 – 12 m³).

U rekreačních objektů je třeba řídit se počtem osob a obývaných dní, velikostí jímky a průměrnou spotřebou 100 litrů vody za den/ osobu.

V případě fyzické kontroly by měla být provedena kontrola vlastní jímky, resp. naplnění jímky, kde by měl obsah odpadní vody v jímce korespondovat s posledním realizovaným vývozem. VPÚ by měl rovněž kontrolovat, zda odpadní vody nepřepadají z jímky na volný terén. V případě podezření na netěsnost jímky, by měl VPÚ kontaktovat stavební úřad, resp. obecní úřad, který je oprávněn dle stavebního zákona provést kontrolu vodotěsnosti jímky, nebo by měl VPÚ nařídit takovou kontrolu sám v rámci nápravných opatření ve smyslu § 42 vodního zákona. Vodotěsnost jímky musí být zachována po celou dobu užívání stavby v souladu s podmínkami kolaudace stavby.

U dokladu o vývozu odpadních vod je třeba zkontrolovat, zda obsahuje všechny údaje, požadované vodním zákonem, tj. jméno osoby, která akumuluje odpadní vody v bezodtokové jímce, lokalizaci jímky, množství odvezených odpadních vod, datum odvozu, název osoby, která odpadní vodu odvezla, a název čistírny odpadních vod, na které budou odpadní vody zneškodněny. Bez vyplnění těchto údajů nelze provést důslednou kontrolu vývozu OV. Pokud by doklad neobsahoval předepsané náležitosti, lze vývozce sankcionovat dle § 125c odst. 3.

Zároveň je vhodné, aby kontrolní orgán ověřil u provozovatele ČOV, na kterou je vývoz deklarován, zda má s vývozcem uzavřenu smlouvu, případně ověřil, zda v daný termín bylo na ČOV vyvezeno v dokladu uvedené množství odpadních vod. Tuto kontrolu lze doporučit zejména v případech, kdy se nejedná o vývozce provozovatele ČOV. Zde je vhodná i kontrola živnostenského oprávnění pro danou činnost.

Závěr:

Vzhledem k výše uvedenému, odbor ochrany vod doporučuje významně navýšit počet kontrol provozování jímek pro akumulaci odpadních vod s využitím všech možností, daných zněním VZ platným od 1.1.2021. Navrhujeme, aby bylo na každém vodoprávním úřadu obce s rozšířenou působností provedeno ročně, počínaje rokem 2022, minimálně 5 kontrol bezodtokových jímek spojených s místním šetřením a u nejméně jedné pětiny jímek v územní působnosti VPÚ provedeny kontroly dokladů o vývozu jímek. Preferovány by měly být jímky umístěné v aglomeracích nad 2 000 EO (seznam aglomerací naleznete v příloze č. 2).

Vzhledem k plnění reportingových povinností za směrnici, jejichž součástí je také prokázání dostatečné kontroly provozování jímek, Vás žádáme o pravidelné každoroční zasílání výstupů z kontrol v rozsahu tabulky v Příloze č. 1 e-mailem na ředitele OOV v termínu do 31.12.

Příloha č. 1

Kontroly bezodtokových jímek

počet provedených kontrol dle velikosti aglomerace a typu		
	fyzická kontrola	kontrola dokladů
aglomerace nad 2 000 EO		
aglomerace pod 2 000 EO		
zjištěné závady		
<i>typ závady:</i>		počet závad:
nedoložení dokladů		
nedostatečný počet dokladů		
neúplně vyplněný doklad		
porušení § 8 vodního zákona (nakládání bez povolení)		
udělené sankce		
<i>typ sankce:</i>		počet uložených sankcí:
nedoložení dokladů:		
a) § 116 odst. 1 písm. k) pro FO		
b) § 125a odst. 1 písm. l) pro PO		
nedostatečný počet dokladů:		
a) § 116 odst. 1 písm. k) pro FO		
b) § 125a odst. 1 písm. l) pro PO		
neúplně vyplněný doklad § 125c odst. 3		
porušení § 8 vodního zákona - nakládání bez povolení § 116 odst. 1 písm. b)		